

acongoixador; acongoixament. Acongostrar, -lat.

¹ Alart documenta al Congost en docs. ross. sovint des de 1292 i, en forma més llatina, in valle Congusti a. 887; ipso congusto (el de Bula), 1023 (Inv.-LCat., s. v.). Cap a l'Alt Aragó trobem el Congustro de la Croqueta en l'Isàvena damunt Ovarra, i bastants més fins a Echo (Barranco de lo Congusto, 1966). A l'Aude 6 localitats, dites Lou Congoust en el Sud i Est del dept. (documentades com a Congusto des de 926, Sabarthès Dict.). Més en el DCEC. — ² Freqüent en autors dels Ss. III-IV, des de Commodianus; veg. Heraeus, ALLG xv, 375-6; ThLL III, 1364.8ss.; Jos. Martin, Wiener Sitzber CLXXXI, vi, 58. — ³ Psalm. 118.45. — ⁴ «Per traiectum congustiarum» en Jordanes, ALLG xv, 276. — ⁵ La variant conguixa que PCor. anotava («modorra, ensoïment, tristesa dels dies nebulosos, quan fa estuba») a l'Alt Empordà, 1898, és la que retrobem en el Somni de Bernat Metge (NCL. I, 24.33); doc. ross. de 1456 (RLR I, 200); congoxa, doc. segarrenc de 1396 (BABL x, 407), etc. — ⁶ «Nos es stada molt desplaçent e conguxosa la relació», 1405; 1437: RLR xviii, 548; xlix, 278.

Angoli, V. anull (NOIA DE SERP) Angretes, 25
V. agrella (AGRE)

ANGUILA, del ll. ANGUILLA id., al qual corresponia regularment ANGUILA en el llatí vulgar central, segons una norma fonètica antiga. □ 1.^a doc.: 1249. ³⁰
«Sàrria d'anguiles o de peix salat, 8 drs.; miler de sípies, 8 drs.; miler de veyrats, 9 drs. ---», en la lleuda de Cotlliure, d'aquesta data (RLR iv, 254); s'hi poden afegir els docs. de 1252 i 1361, de Barcelona i de Mallorca, que cita AlcM. Mot i forma d'extensió general a tot el territori lingüístic, fins al migjorn valencià i pel Nord fins a la frontera lingüística: el Barcarès (1960),¹ Cardós (ang.) i Vall Ferrera (àngiles, 1933), i fins al llarg de les altes valls aragoneses (car vaig sentir àngila fins a Echo i tot, 1965). Frase feta, ⁴⁰ per 'fer-se un negociet o propina': «tenia el cap farcit d'astúcies, de raterics, de martingales, per a fer una anguila, cobrar una comissió o combinar un negoci estrafalari» (PCoromines, Prometeu iv, i O. C., 246a37). ⁴⁵

La gran qüestió referent a anguila és el problema intra-hispànic i interromànic relatiu al tractament de la -LL- com a -l- darrere de vocal llarga. Vaig estudiar-lo detingudament i a fons en el DCEC I, 216-217 (i iv, 921). La -LL- doble es reduïa regularment a -l- ⁵⁰ simple ja en llatí vulgar quan precedia una i, e, etc., però amb una extensió limitada dins el llatí vulgar, on aquest fenomen no afecta més que les formes llatines a la base de les llengües romàniques centrals: català, gascó, occità en general, francès i reto-romànic, ⁵⁵ però no el castellà-portuguès per una banda ni l'italià-romanès per l'altra (fet eloqüent que prova com ja en temps dels romans existia el fet diferencial del futur territori català dins el conjunt hispànic). Els fets fonètics i les dades filològiques proven en forma ⁶⁰

concloent que el cast. mod. anguila és un mot manllevat del català, per la ja vella propagació del gran consum de l'anguila que es fa en el País Valencià i el Principat cap a l'interior d'Espanya (mentre que la forma estrictament castellana anguilla, predominant fins al S. xvi i fins el xvii, ha quedat avui confinada al castellà popular d'Amèrica). Per a proves i detalls veg. aquell article.

Angula, nom de la minúscula cria de les anguiles, 10 en català és un manlleu del castellà bascongat, exportació bilbaïna, i allí ve d'una evolució basca del llatí ANGUILA.²

DERIV.: Angular o anguilejar: «Guadiana, Duero y Tajo que l'or y plata escolen / --- / per llits de pedres fines anguilejant rodolens», «y boes grans que tenen l'anguilejar d'un riu», Atl., 80, 214; «fugir», Saisset, Catalanades, p. 249; el qual, però, usa en sentit semblant també anguilar-se: «los debrissos d'aqueixa armada / corrien --- / cercant forats per s'amagar; / los soldats en varen 'trapar: / fàcilment s'hi van anguilar / i van tenir vida salvada», «encertant lo moment que cap no m'espiava, / m'anguili cap a l'hort, i cames cap ací!» (ibid., pp. 199, 68); anguilejant, anguilejament, anguileig. Anguilada. Anguilam. + Anguiló, Toll de l-, en el riu Bergantes, a Sorita (com a col·lectiu fóra estrany; si volgués dir 'anguila petita' és poc probable que hagi servit per a un nom de lloc; ¿potser 'serp d'aigua'?).

CULTISMES: Anguillúllids; anguilliforme.

¹ Distingeixen entre l'anguila pagesa i l'anguila marina: aquesta no té res en el ventre, les altres sí, no surt més que en els mesos d'octubre i novembre i diuen si «ve dels antípodes». En lloc d'anguila, a Formiguera de Capcir deien àngilè però n'hi ha ben poques en aquestes aigües gèliues de les altes valls pirinenques i aquesta forma és manllevada del francès. — ² Veg. en el DCEC, 216b25-36, i Arriaga, Lexicón Bilbaíno, 40-42. Observem que la -l- senzilla entre vocals llatines es canvia en -r- en basc, mentre que -l- basca, en els mots d'origen llatí pressuposa necessàriament -LL- doble: això correspon, doncs, al tipus ANGUILLA del llatí clàssic, ço que interessa per la qüestió que havia plantejat Mitxelena, referent a la forma basca aingira de tipus agasconat (DCEC iv a 56). El consum d'anguiles és cosa d'importació forastera en els Països Catalans. En el Palmar de l'Albufera em deien: «els pescadors d'ací no aprecien les angules i s'oposen que se'n pesquin: és una pesca introduïda per l'oficialitat castellana; de cada quilo d'anguiles ixen 100 quilos d'anguiles: és un balafi» (1962).

Angula, V. anguila Angular, angulinervat, angulós, V. angle

ANGÚNIA, resulta d'una alteració del b. ll. agonía —provinent del gr. ἀγωνία— 'angoixa mortal', per influència del nostre ANGOIXA (i del seu original ll. ANGŪSTĪA). □ 1.^a doc.: 1695.

La forma i significat del mot modern es registren